gusse ainult need, kes sakslaste poolt III klassis olid nimekirja võetud, nende seas ka mõlemad kohalikkude eesti ajalehtede toimetajad dr. K. A. Hermann ja A. Grenzstein, kelle poolt anti 507 ja 506 häält 517 valijast III klassis. Selle vana linnaseaduse põhjal valitud viimase volikogu iseloomustamiseks pole huvituseta märkida tema liikmete elukutselist kuuluvust. 72 liikmest oli majaomanikke (viimaseid ka teiste kutsete esindajate hulgas) 18, kaupmehi — 21, tööstureid ja käsitöölisi — 13, advokaate ja õigusteadlasi — 6, professoreid — 6, kooliõpetajaid — 4, ajalehetoimetajaid — 2.

1892. a. linnaseadus. Keiser Aleksander III aegne politiline reaktsioon ei jäänud avaldumata ka linna omavalitsuse kohta. Nii konservatiivne kui 1870. a. linnaseadus oma loomult ka oli, jättis ta siiski võrdlemisi avarad piirid kohalikule isetegevusele. Kuigi hiljemini valitsuseasutised neid piire püüdsid kitsamaks tõmmata, oli see siiski suurel määral takistatud vähemalt senati seletuste läbi, milles Aleksander II ajal hõõgub võrdlemisi vabameelne vaim. Kui aga järgneval ajajärgul bürokraatia võimu laiendamine esiplaanile tõsteti, ei jätnud see riivamata ka linna-omavalitsust. Valitsuse tsentraliseerimispüüete otseseks tagajärjeks oli, et järelevalve-asutised ka kõige tühisemail põhjusil hakkasid end segama omavalitsuse tegevusse. Selle tõttu tõusis rida konflikte linna-omavalitsuste ja nende järelevalve-asutiste vahel. Uus „ajakohane reform" pidi sellele nähtusele lõpu tegema: 11. VI. 1892 kinnitati uus linnaseadus.

Kuna 1870. a. linnaseaduse järele kuberner pidi valvama ainult linnavolikogu otsuste seadusepärasuse järele, anti 1892. a. seadusega järelevalve-asutistele ka sisulise, otstarbekohasuse kontrolli õigus. Omavalitsusele pandi seega märksa kitsamad piirid, anti ta laias ulatuses bürokraatia meelevalla ja eestkoste alla. Seda enam, et kubernerile õigus anti igat linnavolikogu otsust seisma panna, kui see „ei vastanud üldistele riiklikkudele huvidele ja kasule või silmanähtavalt rikkus kohalikkude elanikkude huvisid" (art. 83, p. 2). — 1892. a. linnaseadus jäi maksvusele 1917. aastani, seega veerandsajaks aastaks, elas üle „punaste aastate" käärimise ja taganes uue demokraatliku linnaseaduse ees alles järgmises Vene revolutsioonis.

Linna kõrgemaks omavalitsuse-asutiseks oli linnavolikogu, mis valiti neljaks aastaks hääleõiguslikkude elanikkude ning asutiste poolt. — Valimisõigus (nii aktiivne kui passiivne) oli Vene riikkondsusse kuuluvail isikuil (samuti ka heategevail, õppe- ja valitsuseasutisil), kui nad vähemalt aasta jooksul omasid linnas asuvat kinnisvara, mis käis linnamaksu alla, kusjuures see kinnisvara Tartus pidi olema hinnatud vähemalt 1000 rubla peale. Peale selle oli valimisõigus veel kaubanduslikkude ja tööstuslikkude ettevõtete omanikel, mis maksustamisel kuulusid I ja II gildi. Ka siin oli vajalikuks eelduseks, et ettevõte vähemalt aasta jooksul omaniku käes oleks olnud. Seltsidel ja ühinguil oli samul eeldusil valimisõigus, mida nad võisid teostada oma esindaja kaudu. Valimisõiguse omajad, kes alla 25 aasta vanad, ja samuti ka naisterahvad võisid oma õigusi teostada volinikkude kaudu. Kellelgi aga ei tohtinud valimistel olla üle kahe hääle: üks enese oma ja teine volitajalt. Kõigist ülalmainitud eeldusile vastavaist isikuist jäid valimisõigusest ilma need, kes kohtu all või selle poolt karistatud süütegude eest, mille tagajärjeks iseäraliste õiguste kaotus või kitsendus jne., samuti maksujõuetusse sattunud, kui selle põhjuseks polnud mitte kohtu poolt kindlaks tehtud õnnetus, joogimajade ja õllepoodide pidajad, politsei- ja prokuratuuriametnikud, ristiusutunnistuste vaimulikud ja kirikuteenrid, lõppeks isikud, kel linnamaks enam kui poole aasta maksu suuruses võlgu oli.

Tartu, lk. 154